

СУТНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Постановка проблеми. За документами міжнародних організацій (ЮНЕСКО, Організації економічного співробітництва та розвитку, Міжнародної організації праці, Ради Європи, Європейської Комісії, Європейської асоціації педагогічної освіти та ін.) ключова роль у сучасних і майбутніх продуктивних змінах належить освіті і педагогам – найбільшій соціально-професійній групі населення на Землі, яка проголошена «носієм суспільних і освітніх змін».

Одним із важливих сучасних напрямків розвитку професійно-педагогічної підготовки є оновлення на демократичній та гуманістичній основі її пріоритетів, мети, змісту, форм і методів, формування готовності майбутнього вчителя до швидких соціальних та освітніх змін у суспільстві. Реалізація цих завдань багато в чому залежить від здатності майбутніх учителів використовувати сучасні освітні технології, і в першу чергу – особистісно орієнтовані. При підготовці педагогічних кадрів до сучасного рівня професійної діяльності необхідно знайомити їх як із загальними особливостями педагогічної діяльності, так і з сучасними вимогами до навчально-виховного процесу школи, яка постійно модернізується і розвивається.

Саме у процесі навчання в університеті закладаються основи майбутньої педагогічної техніки, технологічної грамотності та загальної технологічної культури педагога. Готовність до використання сучасних освітніх технологій дає можливість молодому педагогу професійно адаптуватися в умовах сучасної школи, успішно розв'язувати складні завдання навчально-виховної роботи, створювати необхідні умови педагогічного впливу, свідомо аналізувати та коригувати результати своєї діяльності. Тому технологічна грамотність як готовність майбутнього педагога до використання освітніх технологій є важливою передумовою досягнення високої якості його професійної діяльності.

Аналіз попередніх досліджень. Проблемі технологізації освітнього процесу приділено багато уваги як вітчизняними вченими (В. Бондар, С. Гончаренко, Р. Гуревич, І. Дичківська, О. Пехота, С. Сисоєва, А. Фурман, Д. Чернілевський), так і зарубіжними (Д. Левітес, М. Кларін, Р. Сафін, Г. Селевко, М. Поташник). У їхніх працях розглядаються різні ідеї, підходи до освітніх систем і класифікацій педагогічних технологій.

Мета публікації полягає у розкритті сутності інтерактивного навчання у вищій школі, висвітленні особливостей його впровадження у навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Сучасні зміни у суспільстві спонукають педагогів шукати інновації та впроваджувати їх у навчальний процес. Процес впровадження інновацій складний, поетапний, потребує належного

управління. Перед освітою ставиться важливе завдання – формування нового покоління не лише як носія знань, а як генерації з переважаючим творчим мисленням, що здатна використовувати отримані знання й забезпечувати інноваційний розвиток суспільства у цілому і країни зокрема.

Саме тому сучасна педагогічна думка висуває на перший план особистісно орієнтоване навчання, що прийнято тепер за основну парадигму освіти. Ця технологія передбачає перевід учня у суб'єкт навчання та забезпечує його розвиток, розглядаючи особистість основною цінністю суспільства. Визнається необхідність реформування системи освіти у такому напрямку, щоб визначити учня центральною фігурою навчального процесу, становлячи тим самим його пізнавальну активність у центр уваги педагогів, управлінців, вчених, розробників програм та засобів навчання.

Сутність інтерактивного навчання полягає у тому, що студент набуває знань і вмінь як у ході скерованої викладачем взаємодії з іншими студентами під час сумісної мовленнєвої розумової діяльності, так і в процесі самостійної творчої та пошукової діяльності, націлених на розв'язання проблемних ситуацій. Унаслідок оволодіння різними стратегіями інтерактивної роботи у студентів повинні формуватися не тільки продуктивні вміння писемного мовлення, але й вміння обговорювати творчі роботи, оцінювати й виправляти написані роботи, аргументовано висловлювати свою точку зору, пропонувати раціональні способи розв'язання проблем.

Інтерактивне навчання – це навчання, побудоване на основі спілкування та взаємодії, що реалізуються в технологіях, методах, організаційних формах. Використання досить нового терміну «інтерактивний» у методичній літературі нині не є усталеним. Зустрічаємо такі формулювання й трактування, як «інтерактивне навчання», «інтерактивна технологія», «сукупність технологій», «інтерактивні форми» та ін. Але головне, що тут ідеться саме про процес спілкування, в якому відбувається обмін інформацією, вміннями, досвідом між студентами та викладачем або між студентами. За О. Пометун, суть інтерактивного навчання полягає в тому, що «навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів, студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де студент і викладач є рівноправними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють» [3, 262].

У сучасному розумінні для інтерактивного навчання характерні такі риси:

- двобічний характер;
- спільна діяльність викладача та студентів;
- керівництво процесу викладачем;
- спеціальна організація та різноманітність форм;
- цілісність та єдність;
- мотивація та зв'язок з реальним життям;

Головною метою інтерактивного навчання є підготовка особистості до реального життя, формування громадянської позиції, перехід від особистості

студента, що самоідентифікується, до особистості, яка самореалізується. Інтерактивні технології стимулюють потребу студента в реалізації свого потенціалу. Використання інтерактивного навчання дозволяє значно збільшити відсоток засвоєння інформації; навчання орієнтоване, на відміну від традиційного, не тільки на засвоєння знань, а й на розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання.

Всі технології інтерактивного навчання потребують напруженої розумової роботи студента та його власної активної участі в здобутті знань. Активність студента, в свою чергу, призводить до глибокого засвоєння знань та вмінь використовувати їх на практиці.

При інтерактивному навчанні змінюється взаємодія педагога й студентів: активність педагога поступається місцем активності студентів, а завданням педагога стає створення умов для прояву їх ініціативи. Педагог відмовляється від ролі своєрідного фільтра, що пропускає через себе навчальну інформацію, і виконує функцію координатора, порадирика, партнера у роботі студентів, спонукає їх до самостійного пошуку. Студент стає повноправним учасником навчального процесу, його досвід слугує основним джерелом пізнання.

Для обґрунтування вибору терміну «інтерактивне навчання» доцільно розглянути дефініції навчальної діяльності, заснованої на безпосередній взаємодії тих, кого навчають, а саме: «групова робота», «спільна навчальна діяльність», «активні форми навчання», «навчальне співробітництво» та «інтерактивне письмо». На нашу думку жодне з понять не є тотожним поняттю «інтерактивне навчання».

Як «групова», так і «інтерактивна» робота передбачають сумісну діяльність і спільне завдання. Але групова робота, як правило, проводиться студентами в одному місці й одночасно. Інтерактивна робота може проводитися студентами в різних місцях і в різний час. Наприклад, перевірка й аналіз творчих робіт проводяться студентами вдома, а обговорення результатів – у класі. Таким чином, «інтерактивна робота» – поняття ширше і включає в себе «групову» роботу як один із етапів і режимів організації навчальної діяльності.

«Спільна навчальна діяльність» підкреслює спільність завдань і спільність змісту роботи, що виконується. При «інтерактивному навчанні» студенти отримують як спільні, так і індивідуальні завдання, але, загалом, їхня діяльність спрямована на розвиток особистісного писемного мовлення і передбачає поступове зростання частки самостійно виконаних завдань.

Термін «активні форми навчання» акцентує увагу на розвитку ініціативності й самостійності, застосуванні знань на практиці, на активній участі кожного студента, але не обов'язково включає взаємодію тих, хто навчається. Так, використання комп'ютерних технологій вважається активною формою навчання, але студент при цьому може навчатися самостійно. Отже, поняття «активні форми навчання» ширше, ніж «інтерактивне навчання».

«Співробітництво» визначено як «сумісна діяльність» і система

організації активності взаємодіючих суб'єктів, яка характеризується: 1) просторовою і часовою співприсутністю; 2) єдністю мети; 3) організацією і керуванням діяльності; 4) розподілом функцій, дій, операцій; 5) наявністю позитивних міжособистісних стосунків [2, 313]. Але термін «навчальне співробітництво» не виокремлює того, що у процесі взаємодії відбувається взаємонавчання суб'єктів.

Інтерактивне навчання призводить до підвищення мотивації студентів, оскільки студенту-авторові надається можливість і допомога щодо удосконалення тексту і отримання у перспективі більш високої оцінки. З іншого боку, студент-редактор високо мотивований тим, що його зауваження приймаються до розгляду студентом-автором і часто впливають на позитивний результат його роботи.

Як відомо, основною метою вузівської педагогіки є підготовка фахівця, який відповідає потребам сучасного суспільства. Дослідження з педагогіки виявили ряд протиріч, які існують між навчальною діяльністю студента у ВНЗ і його майбутньою професійною діяльністю.

Основними можна вважати такі протиріччя: 1) між «пасивною» позицією студента, у яку його ставить традиція навчання, і принципово «ініціативною» – у предметному і соціальному змісті – позицією фахівця під час праці, що ускладнює процес адаптації молодого фахівця, який тільки починає працювати; 2) між залученням до процесів праці всієї особистості фахівця і його психічних функцій і процесами сприйняття, пам'яті й уваги, на які спирається, головним чином, традиційне навчання; 3) між індивідуальним характером навчальної роботи студента, індивідуальним способом його розвитку і колективним характером професійної праці, що припускає обмін її продуктами, взаємодію і спілкування фахівців [4].

Ми бачимо розв'язання цього комплексу протиріч саме у застосуванні інтерактивного навчання, що створює умови для активізації навчальної діяльності студентів. Інтерактивне навчання, по-перше, передбачає перенос акценту з навчаючої діяльності викладача на пізнавальну діяльність студента для розвитку його активності, творчості, ініціативності; використання більш ефективної форми взаємодії і спілкування у системі «викладач – студент»; по-друге, створює умови для розвитку особистих здібностей, подальшої індивідуалізації навчання та розвиває вміння студентів вчитися; по-третє, реалізує взаємодію у системі «студент – студент», тобто залучає студента до колективних форм навчання.

Спілкування в системі «викладач – студент» має свої особливості: взаємодія факторів керівництва і факторів співробітництва; формування у студентів почуття професійної спільності з педагогами ВНЗ; орієнтація педагогічного спілкування на дорослу людину з розвиненою самосвідомістю (подолання авторитарних форм впливу).

Здійснення активної взаємодії викладача і студента робить досить актуальним чітке розмежування в єдиному процесі навчання двох складових: повідомлення інформації та її засвоєння. При цьому вирішальне значення має така діяльність студентів, за якої здійснюється засвоєння не тільки знань, але

й різних методів, прийомів, способів розумової діяльності при розвитку механізмів опрацювання інформації [2, 31].

Особливу увагу привертають до себе саме ті технології співробітництва, які реалізують рівноправність у суб'єкт-суб'єктних відносинах: студент і викладач разом обирають цілі, зміст, дають оцінки, перебуваючи в стані співтворчості [1, 109]. У цьому випадку функції викладача-педагога дещо змінюються.

Так, педагогічне спілкування зі студентами у процесі навчальної діяльності потребує від педагога оперативно орієнтуватися у мінливих умовах спілкування; правильно планувати та здійснювати систему комунікації, зокрема, мовний вплив; точно знаходити адекватні засоби, що відповідають ситуації спілкування та індивідуальним особливостям студента; постійно відчувати й підтримувати зворотній зв'язок із групою .

Висновки. Аналіз результатів застосування інтерактивних технологій навчання показує, що їх використання значно підвищує якість знань студентів, їхнє мотивоване відношення до процесу навчання, підвищує активну позицію молоді у здобутті знань.

Таким чином, сучасні умови вимагають застосовувати поряд з традиційними формами навчання і нетрадиційні, інноваційні технології, котрі взаємодоповнюють одна одну. Саме використання інтерактивних технологій створює оптимальні умови для розвитку індивідуальності та неповторності кожного студента, розвитку здібностей до навчання як власного самостійного надбання, сприяє розвитку у студентів необхідних професійно-педагогічних умінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш.А. Школа жизни. – М.: Народное образование, 1998. – 80 с.
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – М.: Логос, 2001. – 384 с.
3. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем майстром / Упор.: Андреева В.М., Григораш В.В. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 352 с.
4. Кривчикова Г.Ф. Методика інтерактивного навчання писемного мовлення майбутніх учителів англійської мови. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Харків, 2005. – 180 с.